

Streszczenie popularnonaukowe

Projekt ma na celu przebadanie ważnych zjawisk kulturowych związanych z historią Józefa Kurasia „Ognia” (1915-1947) i dowodzonych przez niego żołnierzy, którzy w okresie II wojny światowej i w latach kolejnych operowali na terenie Małopolski i Spisza. Działalność tych oddziałów partyzanckich miała i ma nadal duże znaczenie dla życia społecznego wspomnianych regionów, stanowi istotny element pamięci zbiorowej, wzbudza żywe dyskusje i kontrowersje. Wnikliwy namysł nad oddziaływaniem dziejów Kurasia „Ognia” i jego podkomendnych wydaje się wręcz konieczny ze względu na konflikty, jakie wywołuje temat tych partyzantów. Jednocześnie jest to interesujący przykład procesów o szerszym charakterze, takich jak konflikty pamięci, tworzenie opowieści o przeszłości, budowanie tożsamości regionalnych czy wzrost zainteresowania historią żołnierzy zwanych wyklętymi lub niezłomnymi.

Przez część ludności Małopolski i Spisza Kuraś „Ogień” i jego podkomendni są uważani za bohaterów, walczących o wyzwolenie Polski spod okupacji III Rzeszy i o ustrój demokratyczny po II wojnie światowej. Jak wynika ze źródeł zastanych, partyzanci stanowili czynnik wzmacniający opór mieszkańców Małopolski przeciwko narzucanej im w latach 40. XX wieku władzy, obecnie natomiast bywają symbolami pożądanых patriotycznych postaw. Jednakże Kuraś „Ogień” i dowodzeni przez niego żołnierze są także krytykowani, zwłaszcza na terenie Spisza, a nawet oskarżani o zbrodnie (niektóre z tych zarzutów znajdują potwierdzenie w pracach historyków). W tej perspektywie dzieje podhalańskich partyzantów można postrzegać jako część międzyetnicznych antagonizmów. Skrajne opinie nie wyczerpują bynajmniej złożonego spektrum znaczeń, jakie wiązano w przeszłości i wiąże się obecnie z podhalańskimi partyzantami.

Projekt nie ma na celu rekonstrukcji faktów historycznych ani prowadzenia badań socjologicznych o ilościowym charakterze. Zadaniem, jakie zespół przed sobą stawia, jest rzetelne i możliwie szczegółowe przeanalizowanie tego, jak Kuraś „Ogień” i jego podkomendni oddziaływali i oddziałują na wyobraźnię społeczną, zarówno w Polsce, jak i na Słowacji. Z tego powodu konieczne jest uwzględnienie różnorodnych kontekstów kulturowych. W dalszej kolejności celem badań ma się stać wiarygodna interpretacja znaczeń, jakie nadaje się podhalańskim partyzantom, oraz postaw, jakie się z tym zagadnieniem wiążą.

Przedmiotem analiz i interpretacji będą źródła zastane (archiwalia, opracowania historyczne, teksty publicystyczne, wypowiedzi w różnych mediach internetowych, utwory artystyczne) oraz na źródłach wywołanych w toku badań terenowych. Wielotygodniowe badania, prowadzone w oparciu o antropologiczną metodologię, zostaną przeprowadzone na głównym obszarze działań Kurasia „Ognia” i jego podkomendnych (Podhale i Spisz). Podstawowymi technikami badawczymi, które dostarczą materiału empirycznego, będą wywiady etnograficzne (o zróżnicowanym stopniu ustrukturyzowania) i obserwacja uczestnicząca.

Zamierzone badania mogą dostarczyć zarówno antropologom, jak i historykom czy socjologom cennych refleksji na temat oddziaływania dziejów podhalańskich partyzantów na życie społeczne w przeszłości i obecnie. Jednocześnie stanowią szansę wyjaśnienia ważnych konfliktów społecznych.